

Folkekirkens kirkegårde er for alle

Man skal forvalte sit monopol med omtanke. I hvert fald hvis man gerne vil beholde det.

af departementschef i Kirkeministeriet Jacob Heinsen

De godt 2.100 folkekirkelige kirkegårde er med få undtagelser de eneste begravelsespladser i Danmark. I en række større byer er det kommunen, der driver og finansierer kirkegårde. Men disse kommunalt drevne kirkegårde er også folkekirkeligt indviet. Det mosaiske Troessamfund har egne begravelsespladser. Den reformerte Kirke i Fredericia og Brødremenigheden i Christiansfeld og nogle evangelisk-lutherske frimenigheder har egne kirkegårde. Og endelig er der ved at blive etableret en muslimsk begravelsesplads i Brøndby. Og det er så det.

Lovgivningen giver ikke folkekirken noget monopol. Kommunerne har en ret – som de endnu aldrig har brugt – til at anlægge begravelsespladser, der ikke er knyttet til noget trossamfund. Og trossamfund uden for folkekirken har adgang til at etablere deres egne begravelsespladser. Loven er til gengæld ret restriktiv for så vidt angår alternativer til begravelse eller urnenedsættelse på de nævnte kirkegårde og begravelsespladser.

Det eneste væsentlige alternativ er spredning af asken over åbent hav. Det kan man få tilladelse til ved ansøgning til Kirkeministeriet, og det har et stigende antal gjort i de senere år. Fra 658 i 2000 til 1322 i 2005. Måske har stigningen toppet. Der er i hvert fald en lille nedgang i 2005 set i forhold til året før.

De traditionelle begravesskikke bliver udfordret på forskellig vis.

For det første er der folkelige skikke, som vinder udbredelse, blandt andet for udsmykning af gravsteder. Legetøj på børnegravsteder, tændte stearinlys og den slags, som bryder med buksbommens stedsegrønne alvor. Eller særprægede gravsten og monumenter. Det er vel udtryk for en trang til at gøre gravstedet mere individuelt og personligt som et minde om den afdøde.

For det andet er der ønskerne om alternative begravelsesformer. Der er som nævnt muligheden for askespredning over åbent hav. Men Kirkeministeriet har også på det seneste fået flere ansøgninger fra foreninger og virksomheder om tilladelse til at etablere naturlige skovbegravelsespladser. Disse ansøgninger kan imidlertid ikke imødekommes inden for den eksisterende lovgivnings rammer.

Endelig er der for det tredje medlemmerne af andre trossamfund. Og det vil talmæssigt først og fremmest sige muslimer. Deres døde er hidtil i stort tal blevet fløjet hjem og begravet i hjemlandet. Det skyldes nok ikke alene, at

der ikke har været relevante muligheder i Danmark, men også et ønske om at ”vende hjem”. Det vil måske ændre sig i anden og tredje generation, for hvem Danmark er hjemlandet.

Side 2
Dokument nr. 278727

De folkekirkelige kirkegårde er samfundets officielle begravelsespladser. Loven giver derfor enhver ret til at blive begravet på den folkekirkelige kirkegård, dér hvor vedkommende bor. Man kunne sige, at det symboliserer en form for samhørighed i det danske samfund. I døden er vi ikke bare alle lige, vi ligger også begravet det samme sted.

Men hvis de folkekirkelige kirkegårde fortsat skal være for alle, også selv om samfundet er blevet mindre homogent, så bør kirkegårdene være imødekommende og give øget plads til forskellighed. Her vil jeg tillade mig at reklamere for en vejledning til menighedsråd og kirkegårdsbestyrelser, som Kirkeministeriet udsendte allerede i 1996. Den har titlen ”Kirkegården: begravelsesplads for alle” og behandler de forskellige konkrete problemstillinger, dette giver anledning til.

Det er ikke et spørgsmål om, at folkekirken skal give afkald på kirkegårdenes forbindelse til den kristne tro. Denne forbindelse ses for eksempel i den kirkelige tradition, at kisten så vidt muligt skal anbringes i gravstedet i retningen øst-vest. Det kan ses som udtryk for troen på kødets opstandelse, idet den døde har sit ansigt vendt mod øst, hvorfra Kristus engang skal komme. Det ville også stride mod gældende lov, hvis folkekirken skulle forvandle sine kirkegårde til neutrale begravelsespladser.

Imødekommenhed og øget plads til forskellighed kan for det første handle om, at reglerne administreres med en vis skønsomhed. Der bør ikke herske et reglementstyranni, men gives plads til, at menneskers sorg kan få meget forskellige og personlige udtryk. Selvfølgelig under hensyn til de øvrige brugere af kirkegården.

Mange steder ejer kirkegården jord uden for kirkegårdsdiget – enten købt med henblik på en eventuel senere udvidelse eller for at beskytte kirkens og kirkegårdens omgivelser. Nogle steder ejer man måske noget skov.

Kunne man ikke tænke sig, at ønskerne om skovbegravelse på den måde kunne realiseres som særskilte afdelinger i tilknytning til eksisterende kirkegårde? I en naturskov, men indhegnet, så der er en klar markering af, at området hører til kirkegården. Det findes allerede ved flere kirkegårde, men må være en mulighed mange andre steder i landet.

Et sværere spørgsmål er, i hvilket omfang kirkegårdene også kan rumme muslimsk begravesskik. Det indebærer blandt andet, at afdøde skal begraves med ansigtet vendt mod Mekka, altså i en anden retning end efter kristen tradition. Det kan for eksempel imødekommes ved, at der etableres en særlig muslimsk afdeling på kirkegården. Begravelsesloven giver faktisk mulighed for, at bestyrelsen for en folkekirkelig kirkegård kan overlade en del af denne til brug for et trossamfund uden for folkekirken. Arealerne er også til stede mange steder i landet. At det godt kan lade sig gøre, er de muslimske afde-

linger på kirkegårde i en række byer bevis på. Der er således i dag muslimske afdelinger eller afsnit på fem kommunalt drevne kirkegårde og på ni kirkegårde, som folkekirken administrerer, fordelt over hele landet.

Et ønske om evig gravfred kan dog ikke imødekommes på folkekirkelige eller for den sags skyld på kommunale kirkegårde. Hvis dét er ønsket, er egne begravelsespladser nødvendige. Men der kan fastsættes en længere fredningstid end de 20 år, der ifølge loven er minimum for et kistegravsted. Og når fredningstiden for et gravsted er udløbet, er der mulighed for at få fornyet brugsretten til gravstedet for en ny fredningsperiode.

Men man kommer ikke uden om at adressere spørgsmålet om, at kirkegårde er indviet jord. Mange medlemmer af ikke-kristne trossamfund oplever det som et problem at blive begravet i kristent indviet jord.

Det hedder i lov om folkekirkens kirker og kirkegårde, at en kirkegård skal indvies, inden den tages i brug. I ritualbogen er der en vejledende ordning for kirkegårdsindvielse. Ifølge denne ordning kan indvielsen af en ny kirkegård eller en kirkegårdsudvidelse finde sted ved indgangen til den nye kirkegård efter en gudstjeneste eller i forbindelse med den første begravelse, inden kisten sænkes i graven. Indvielsen indebærer salmesang, tekstlæsning fra Det nye Testamente og ordene: ”Så indvier jeg da dette sted til kristen begravelsesplads i Faderens, Sønnens og Helligåndens navn. Fred være med deres støv, som skal hvile her. Amen.”

Indvielsen har i højere grad sin begrundelse i en beskyttelse af kirkegårdens fred end i teologien. Indvielsen skal, som det anførtes i Lov om Kirkesyn fra 1861, for eksempel gøre dens benyttelse som græsningsplads for kreaturer retligt utilladelig.

Spørgsmålet er, om der ikke er mulighed for en pragmatisk løsning. Det er, som det fremgår af loven, en forudsætning for, at vi kan tale om en folkekirkelig kirkegård, at den er indviet som kristen begravelsesplads. Men behøver denne indvielse at omfatte hele begravelsespladsen? Hvis en afdeling skal overlades til et andet, ikke-kristent trossamfund, således som begravelsesloven giver mulighed for, giver det i hvert fald ikke mening at indvie denne afdeling til kristen begravelsesplads. Kunne man for eksempel ikke forestille sig, at kirkegårdens bestyrelse slet og ret markerer på kortet over kirkegården, hvilke afdelinger der er indviet til kristen begravelse?

For at vende tilbage til udgangspunktet: hvis man har et faktisk monopol, så bør man forvalte det med omtanke. Hvis folkekirkens kirkegårde fortsat skal være for alle borgere i samfundet, så må der kunne findes plads til de mere individuelle og personlige udtryk, til skovbegravelser og til andre trossamfund inden for eller i tilknytning til de eksisterende folkekirkelige kirkegårde. Vel at mærke uden at give køb på kirkegårdens forbindelse til den kristne tro og med respekt for kirkegårdens særlige kulturelle værdier.